

РЕЦЕНЗИЯ

от проф. дин Велико Станчев Лечев

на дисертационен труд за присъждане на образователната и научна степен „доктор”, научна специалност История на България (Нова българска история), област 2. Хуманитарни науки, професионално направление 2.2. История и археология

Автор: ЦВЕТОЛИН ИВАНОВ НЕДКОВ

Тема: „СТОПАНСКИЯТ ЖИВОТ НА ГРАДОВЕТЕ В ЮЖНА ДОБРУДЖА (1878 – 1918 г.)”

Научен ръководител: проф. д-р Димитър Димитров

Представянето на рецензията и участието в състава на научното жури по защитата на дисертационния труд е съгласно заповед № 1591/09. 07. 2013 г. на Ректора на ЮЗУ „Неофит Рилски”

1. Кратки биографични данни за докторанта

Цветолин Иванов Недков е роден през 1958 г. в с. Стожер, област Добрич. Завършва специалност „История” във Великотърновския университет „Св. св. Кирил и Методий” (1983 г.). През същата година постъпва на работа като уредник в отдел „Нова и най-нова история на България” при Регионалния исторически музей в гр. Добрич. От началото на 90-те години досега е началник на посочения отдел.

През 1986 г. Цв. Недков печели конкурс за асистент по „Нова българска история”, обявен от Регионалния исторически музей в Добрич. От 1993 г. е старши асистент. Пет години по-късно е избран за главен асистент.

През месец юни 2011 г. гл. ас. Цв. Недков е зачислен за докторант на самостоятелна подготовка в катедра „История” при Правно-историческия факултет на ЮЗУ „Неофит Рилски” в Благоевград. Отчислен е с право на защита с решение на ФС на същия факултет (Протокол № 12, 22.05.2013 г.).

Докторантът е автор на 40 публикации, посветени на историята на Добруджа в ново и най-ново време. Участвал е с доклади и научни съобщения в 4 международни и 11 национални конференции.

2. Актуалност на темата и целесъобразност на поставените цели и задачи

Темата, която е предмет на изследване в дисертационния труд на гл. ас. Цв. Недков, е несъмнено актуална и дисертабилна. Въз основа на прецизния анализ на литературата за икономическото развитие на Добруджа от Освобождението до края на Първата световна война авторът обосновава верния извод, че въпросът за градското стопанство е проучен периферно с оглед на изясняването на други аспекти, свързани с тази сложна проблематика. Предвид на това е формулирана правилно главната цел на дисертацията – да се изяснят аргументирано основните насоки в развитието на стопанския живот в градовете на Южна Добруджа от 1878 г. до 1918 г. Посоченият хронологически период е исторически обособен. Долната му граница съвпада с възстановяването на българската държава след Руско-турската война от 1877 – 1878 г. За горна хронологическа граница се приема краят Първата световна война през 1918 г. и последвалата повторна анексия на областта от Кралска Румъния. В рамките на поставената главна цел са посочени няколко конкретни насоки на изследване, които са стриктно съобразени със специфичните особености на градското стопанство в Южна Добруджа през горепосочения период от време.

3. Характеристика на дисертационния труд

Дисертационният труд е с общ обем от 266 с. и е структуриран в предговор, три глави, заключение и раздел „Източници и литература”.

Предговорът следва основните принципи на въвеждащ елемент в изследването. В него е направен задълбочен историографски анализ литературата по дисертационната тема. Поставени са точно изследователските цели и задачи.

Дисертационният труд на гл. ас. Цв. Недков е изграден въз основа на широк кръг от източници. Авторът е издирил, систематизирал и анализирал документи от Централния държавен архив (ЦДА) в София, Държавния военноисторически архив (ДВИА) във Велико Търново, а също от регионалните архиви във Варна, Русе, Добрич и Силистра. Към

източниковата база непременно трябва да се прибавят използваните статистически издания от края на XIX в. и началото на XX в., както и регионалната периодика, печатана в градските центрове на Южна Добруджа през същия период от време.

Вещото познаване на източниците и литературата е позволило на гл. ас. Цв. Недков да се представи пред членовете на научното жури със завършен в научно отношение дисертационен труд. Акцентът в първа глава е поставен върху икономическото възстановяване на градските центрове в Южна Добруджа през 1878 – 1903 г. Проследена е обстойно спецификата в развитието следните стопански отрасли: аграрното стопанство в Добрич, Силистра, Тутракан, Балчик и Каварна; занаятчийското производство и неговото преструктуриране; постепенното утвърждаване на търговията като водещ стопански отрасъл; създаването на кредитни учреждения и тяхната значима роля за икономическия просперитет на региона.

Във втора глава се проследява стопанският подем на градовете в Южна Добруджа през 1903 – 1912 г. Като се позовава на множество издирени данни по този въпрос, гл.ас. Цв. Недков изяснява задълбочено причините, предопределили намаляването относителния дял на градското население, чийто основен поминък е земеделието. В контекста на стопанския възход на България от началото XX в. до Балканската война са очертани специфичните особености в занаятчийското производство в петте града от региона. Необходимото внимание е отделено на динамичното развитие на търговията, както и на разширяването дейността на кредитните учреждения.

Важна съставна част от изложението във втора глава е посветено на стопанския облик на четири града в Южна Добруджа, два от които са разположени на р. Дунав (Силистра, Тутракан), и още два на Черно море (Балчик и Каварна). Като разглежда подробно тяхното икономическо развитие през посочения хронологически отрязък от време, авторът обосновава верния извод, че географското им разположение е твърде благоприятно за региона от стопанска гледна точка. В същата насока следва да се оценят изнесените и коментирани факти за Мелницата на анонимното

индустриално дружество в гр. Балчик – едно от най-големите и модерни предприятия не само в България, но и на Балканския полуостров.

Трета глава е посветена на стопанския застои и разрухата на градската икономика в Южна Добруджа през 1912 – 1918 г. Гл. ас. Цв. Недков подчертава, че кризисните явления в стопанския живот на Добрич, Силистра, Тутракан, Балчик и Каварна се дължат на свикването „под знамената” на мъжкото население в зряла работоспособна възраст. Реквизирането на големи количества зърнени храни, работен добитък, коли и земеделски инвентар способства допълнително за задълбочаването на кризата в градската икономика. Стопанските показатели на южнодобруджанските градове се влошават чувствително след претърпения военен разгром от България в Междусъюзническата война през 1913 г. Авторът доказва убедително, че наложеният със сила румънски режим в региона нанася тежък удар върху градското аграрно стопанство. Отделено е също необходимото внимание на целенасочените действия на румънските власти да откъснат Южна Добруджа от българския национален пазар и да я приобщят към румънската икономика. Вследствие на това намалява износът на зърнени храни и други стоки от дунавските пристанища в региона, спират да работят значителна част от местните фирми и кантори.

Авторът пресъздава обективно характерните особености на градското стопанство в Южна Добруджа от есента на 1916 г. до края на Първата световна война. Според него отвличането на над 25 000 българи от областта от румънските власти, изнасянето на големи количества зърнени храни и земеделски инвентар е причина за изострянето на кризата. Именно поради това военните органи на Трета отделна армия и гражданските власти, поели управлението на южнодобруджанските градове, се натъкват на неимоверни трудности. Удвояването на данъците, системните реквизиции, липсата на суровини за промишлените предприятия, разстройването на търговията и недостигът на кредити довеждат градската икономика до разруха със съответните негативни последици за населението на Добрич, Силистра, Тутракан, Балчик и Каварна.

4. Приноси и значимост на разработката за науката

1. Гл. ас. Цв. Недков е издирил и анализирал значителен обем от източници и литература по темата на дисертацията, част от които се използват за първи път.

2. Изяснени са факторите, предопределили възстановяването и развитието на градското стопанство в Южна Добруджа от 1878 г. до 1903 г.

3. Изведени са на преден план причините, обусловили подема в развитието на промишлеността, търговията и кредитното дело в южнодобруджанските градове през 1903 – 1912 г.

4. Очертани са характерните особености в развитието на градовете в областта през периода 1913 – 1916 г.; изтъква се, че в началото на посочения период тяхната икономика е в застои, който е последван от криза, причинена от водената целенасочена антибългарска политика от румънския режим.

5. Проучени са действията на българските власти от 1916 г. до 1918 г. за възстановяването икономическия живот на градовете в Южна Добруджа; доказва се, че положените усилия в тази насока не довеждат до достигането на довоенните показатели, вследствие на което стопанската криза в градското стопанство на областта се задълбочава.

5. Преценка на публикациите по дисертационния труд

От приложената справка в автореферата е видно, че гл. ас. Цв. Недков посочва дванадесет самостоятелни публикации по темата на дисертационния труд. Шест от тях са отпечатани в авторитетни научни издания, както следва: Сб. Добруджа (№№ 3, 5, 6); Исторически преглед (№№ 8, 11); Балканистичен форум (№ 12).

Публикациите са по тематиката на дисертационния труд. Те показват последователност при подготовката и извършването на научноизследователския процес от докторанта, научния ръководител проф. Д. Димитров и обучаващото звено.

С докторанта нямам съвместни публикации.

6. Автореферат

Авторефератът отговаря в цялост на съдържанието на дисертационния труд. Разработването му е съобразено със законовите изисквания и включва основните проблеми по избраната тема и пътищата за тяхното решаване. Той дава пълна представа за постигнатите значими резултати от докторанта.

7. Критични бележки и препоръки

Препоръчвам при евентуалното издаване на дисертационния труд в отделна книга:

- да се очертае накратко общественно-политическата дейност на някои от видните стопански дейци в южнодобруджанските градове;

- да се използват документите от руските държавни архиви, съхранявани в ЦДА, в които се съдържат сведения за товарооборота на дунавските пристанища Силистра и Тутракан.

8. Заключение

Направените препоръки не омаловажават високата научна стойност на дисертационния труд. В него е изследван точно, вярно и обективно стопанският живот на градовете в Южна Добруджа през периода 1878 – 1918 г. Дисертационният труд съдържа научни резултати, които отговарят на изискванията в Закона за развитие на академичния състав в Република България, Правилника за прилагането на същия закон и Правилника на ЮЗУ „Неофит Рилски”.

Дисертационният труд показва, че докторантът Цв. Недков притежава необходимите знания и професионални умения по съответната научна специалност. Това ми дава основание да оценя положително проведеното изследване, автореферат, публикациите по темата на дисертацията и постигнатите научни приноси. Предлагам на уважаемите членове на научното жури да гласуват за присъждането на образователната и научна степен „доктор” на гл. ас. Цветолин Иванов Недков.

26.08.2013 г.

В. Търново

Рецензент:

(проф. дин Велико Лечев)